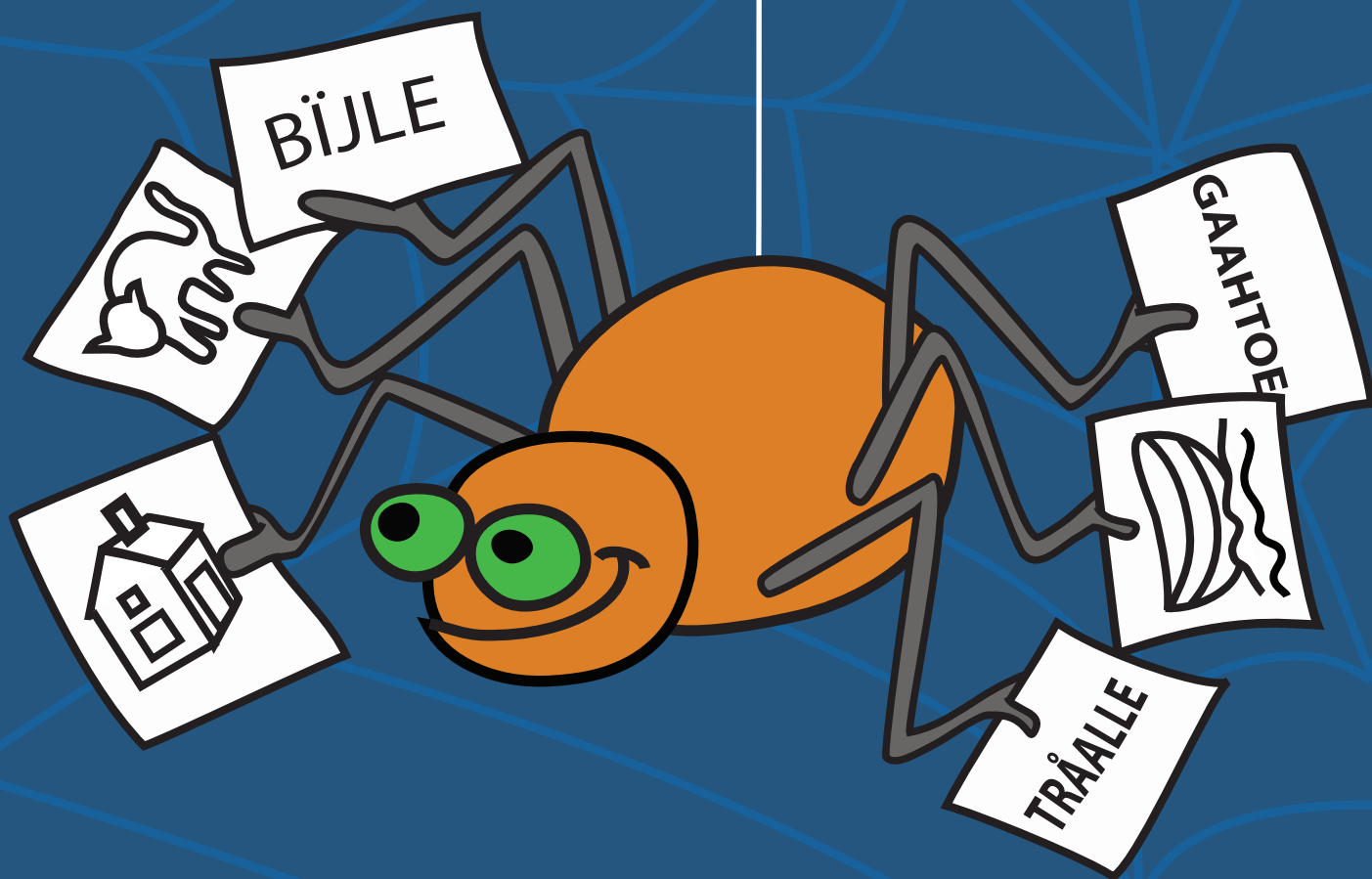

BIEVNESH
JiH
BUERKIESTIMMIEH

Lisa Baal
Tor Persen
Kirsten Wirkola

Gïeleldh voerkesvoeten pryöveme

Bïevnesh jïh buerkiestimmieh.

Nænnoestimmieh lohkemasse jïh tjaeliemasse.

Projektteste: Lohkememetodihke learoehkidie giej lin noerhtesaemien voestesgïeline.

Gïeleldh voerkesvoeten pryöveme.

Buerkiestimmie pryövemasse.

bielie 1 – Rijmh

bielie 3 – Ånehks jïh guhkies baakoeh

bielie 5 – Baakojde jiehtiegisnie ryöknedh

bielie 6 – Mujhtieh

bielie 10 – Lihtside baakojne ryöknedh

bielie 11 – Lihtsh tjåanghkan giesedh

bielie 14 – Baakoen voestes tjoeye

bielie 15 – Mujhtieh

bielie 16 – Tjoeyide tjåanghkan giesedh

bielie 17 – Ektievoetide tjåanghkan giesedh mah mielem guedtieh.

bielie 18 – Ektievoetide juekedh mah mielem guedtieh.

bielie 19 – Baakoeh guarkedh mejtie tjåanghkan geaseme

bielie 22 – Guarkedh guktie jiehtegh tseegkesovveme jïh grammatihke

bielie 25 – Joekehtidh guktie jiehtegh tseegkesovveme

bielie 26 – Guvviedidh jïh tjaeledh

Nænnoestimmieh lohkemasse jïh tjaeliemasse.

Tjoeperdidh lohkedh jïh tjaeledh stoere jïh måedtielaaketje dovne skuvlesne jïh siebredahkesne. Daaletje siebredahke, gusnie jïjnïh bïevnesh dåastoehtibie, kriëbpesje buerilaakan maehdedh lohkedh. Vååjnoe goh stuerebe staelhpïe sjædta, jalhts orre vuekiej mietie lohkehtahta, maam vienhtieh buerie, jïh jalhts lohkehtëjjaj Leah jeenebe maahtoeh dagkeri staelhpïej gujmïe goh aerebe.

Gosse tjoejem/foneemem sjåahkedh dellie dejtïe unnemes tjoejebïehkide/foneemide vuaptastahta. Ij vååjnoe goh guktie gænnah evtëde aerebe maanide aalka liëredh lohkedh jïh tjaeledh. Lohkeme- jïh tjaelemelohkehtimmïe, maanide viehkehte baakoey tjoeyide, dam fonologijen struktuvrem, skearkedh. Dïhte joekoen vihkeles gosse maana jïjtse lohkemem jïh tjaelemem edtja evtëdidh. Gosse maana lohkemem jïh tjaelemem evtëde, vihkeles dam unnemes gïeletjoejem maehdedh joekehtidh. Kaanne vihkielommes gosse voestes baakojde aalka tjaeledh. Gosse maana stååkede jïh svæhtja aerebe goh maanam aalka liëredh lohkedh jïh tjaeledh dellie tjoejem skearkoe jïh nemhtïe gïelem evtëde.

Maanah gïeh saemïestïeh eah man gëllïen aejkïen tjaaleldh saemïen, dennïe siebredahkesne åadtjoeh vuejnedh. Muvhth maanide dellie dennïe voestes skuvlejaepesne voestes aejkïen tjaaleldh saemïen vierhtide vuejnïeh. 6-jaapetje maanaj Leah sih buerie jïh gëllïelaaketje

gïele, læjhkan idtjin gaajkhk tjalmehth guktie gïele tseegkesovveme. Skuvlen barkoe dellie learoehkidie vuaptastehtedh guktie gïele jih saemiengïelen hammoe gïelem haasta dotkedh jih stååkedidh.

Gosse stååkede jih leara gïelem sjåahkedh dellie gellien aejkien dejtie dâeriesmoeride vuastele mejtie skuvlesne mænngan maehtieh sjïdtedh. Muvhth learohkh aalkoste sagki jeenebe jih guhkebe tijjem daarpesjeh daagkerh iedtjigujmie barkedh.

Dotkeme vuesehte aalkoe lohkemen- jih tjaelemen lohkehtimmie dejnie morfologijen jih syntaktihken voerkesvoetine aktanadta maam maana evtiedamme. Morfologijen voerkesvoete lea daajroeh gosse maana vuepteste guktie baakoeh tseegkesovveme, aktanadteme, sojjeme jnv. Syntaktihken guarkoe lea daajroeh guktie maana jiehtegi hammojde jih vuekide guarkoe.

Gosse lohkedh jih tjaeledh aaj daerpies gaskesadtedh juktie dihte gie lãhka jallh dihte gie tjaala buektehte gaskesadtedh dejnie dijreguedtiejinie jallh dãastoehæjjine. Jalhts 6-jaapetje maanah jeenj baakoeh maehtieh, domtoeh gellie baakoeh geerve. Daagkerh abstrakte baakoeh leah gellielaaketje guarkoeh, daagkerh baakoeh mejtie eah daejrieh reaktoelaakan (vg. gosse jarhpode). Jarhpoedidh jih moenedidh ij leah gãvva 6-jaapetje maanide dan åvteste dejtie baakojde maahta gellielaaketje guarkedh. Nemhtie dam gïelem veele maahta evtiedidh, gosse jarhpode jih moenede, dovne maanaj gïelem nemhtie buerielaakan evtede.

Ånehkstijje-mojhtese jallh barkoe-mojhtese aaj lohkemem jih tjaelemem eevtjie. Jis nåakelaakan mājhta dellie ij leah man gãvva dejtie tjoejide mujhtedh gossege abpe baakoem gãvla jih ållesth baakoe sjædta. Aaj maahta gãårelaakan årrodh baakojde mujhtedh gossege abpe jiehtegem lohkeme jih dam guarkeme. Dan sjieken mietie nåake barkoe-mojhtese maahta årrodh ij leah maana buerielaakan leara lohkedh. Nåake barkoe-mojhtese aaj maahta bãetedh destie ij maana man buerie maehtieh lohkedh. Nåake barkoe-mojhtese jih lohkeme-maahtoe sih maehtieh ektesne juhtedh.

Gosse daejrebe mij joekoen vihkeles gosse lieredh lohkedh jih tjaeledh, dellie stuerebe nuepie utnebe dãastoehdidh dihte mij bãajhtode aerebe aehpesne sjædta, jih mijjen stuerebe nuepiem abpe lohkeme- jih tjaelememaahtojde bueriemdidh.

Projektteste: Lohkememethodihke learoehkidie giej lea noerhtesaemien voestesgïeline skuvlesne.

Projekten uvtemesth ulmie lij lohkemevuekiem jih lohkememethodihkem gaavnedh mij bööremes learoehkidie sjiehti giej lea saemien voestesgïeline jih gieh aalkoste sijen lohkehtimmien saemien gïelesne åadtjoejin, jih sjiehtesjidh jih provhkedh dejtie vuekide mah gãåvnesieh.

Voestes skuvlejaepie learoehkidie sjiere nuepie vadta gosse lieredh lohkedh. Learoesoejkesje ij kriëbpesjh learohke edtja mahtedh. Ulmie lea ræhpas, jih tjïelke haestemi gujmie guktie edtja lohkemem fiere guhte learoehkasse sjiehtesjidh, dovne sisvegem jih guktie evtiedidh.

Dellie voestes skuvlejaepien fiere guhte maana nuepiem åådtje dãåjrehtidh jih goerehtidh. Njaalmeldh jih tjaældh gïelem vueptiestieh jih jïjtje aerviedidh, baaltelen dellie kriëbpesje

maana edtja lieredh lohkedh jñh tjaeledh. Daennie prosjektesne metodegærjam tjaaleme, gusnie dovne teorije jñh muvhth raerieh guktie barkedh.

Gïeeldh voerkesvoeten pryöveme.

Daan pryövemen ulmie edtja viehkine lohkehtæjjese årrodh juktie dñhte dejtie maanide maakta vueptiestidh gie j lea staelhpesne tjoeperdidh lohkedh – jñh tjaeledh.

Barkoelaavenjasside nemhtie dorjesovveme guktie dam maam maana vuepteste, dam tjaalasåvva. Maana edtja kroessem dejtie guvvide biejedh jallh aktem sievem fierhten baakose akten jiehtiegisnie biejedh, jallh aktem sievem fierhten lihtsese jallh baakoen fierhten tjoejese biejedh.

Vierhtide nemhtie dorjesovveme guktie dejtie maanide edtja vueptiestidh gie j lea staelhpesne tjoeperdidh lohkedh – jñh tjaeledh. Aelhie biehkïepryövemh veeljeme dah daajroej mietie maam daelie utnebe, dovne åvteskuvle-maanaj gieeldh voerkesvoeten bijre jñh guktie daate voerkesvoete lohkemem- jñh tjaelemem eevtjie.

Pryövemen Leah 16 biehkïe. Daejtie biehkïepryövemi ulmie nemhtie dorjesovveme edtjeh pryövèdh:

1. mejtie learohke maaktah rijmebaakojde goltelidh
2. fonologijen/morfologijen/syntaktihken guarkoem
3. baakojde mujhtedh
4. grammatihken voerkesvoetem
5. baakoedaajroem

Barkoevierhtieh saemien maanide dorjesovveme gie j lea saemien voestesgïeline, dejtie skuvline pryöveme mah Leah meatan aalkoelierehtimmie prosjektesne. Jalhts daate pryöveme dorjesovveme goh pryöveme, dagkerh laavenjassh maehtieh nuhtegs årrodh gosse åvteskuvlemaanaj gieeldh guarkoem evtiedidh. Dagkerh vierhtieh aaj maaktah jeatjah maanide provhkedh gïeh tjoeperdieh lohkedh jñh tjaeledh.

Daagkoe vuelege fierhten biehkïem pryövemisnie “Gïeeldh voerkesvoeten pryöveme” buerkeste.

Buerkiestimmieh pryövemasse.

Pryövemem byöroe aareh tjaktjen dennie 1 klaassesne tjirrehtidh, jñh viht gïjrese nemhtie illedahkide viertiestidh. Pryövemem 2 skuvletæjmojne dorje.

Maanah edtjeh tjahkasjidh guktie oktegimsie maehtieh barkedh, olles sinsitnien pryövemi mietie vuejnieh. Vihkeles bihkedimmiem eensilaakan lãhka jñh dorje guktie bihkedamme. Buerie astoem pryövemelaavenjasside nuhtjh guktie amma daejrede maanah laavenjasside guarkoeh. Aellieh maanide viehkehth gosse dejnie barkeminie, barre skreejrehtidh. Laavenjasside maakta mubpesth akten aejkien jiehtedh. Mijjieh dååjrehtamme ij vielie goh 8 maanah tjïertesne byöroe årrodh gosse pryövemem darjodh.

bielie 1 – Rijmh.

Buerkiestimmie:

Vuesehth laavenjasse-aarhkem jih tjuvtjedh:

Daesnie aahka, jih daesnie aajja, gaahkoe jih klaahka.

Mij baakojde seammalaakan rijmie goh aahka?

Lierehtimmie:			
aahka	aajja	gaahkoe	klaahka
naaloe	tråare -snaeltie	naestie	aaloe

Laavenjassh:			
1. tjelmie	prælløe	åejjie	elmie
2. bijle	sijle	bijle-gaengkere	bietsie
3. trööhnege	gåнка	tråalle	beetnege
4. tjoivle	sjåarhta	stovle	tjuvtjege
5. skåave	juelkie	soeve	skijre
6. dåahka	tsåahka	våågne	badtse

bielie 3 – Åenehks jih Guhkies baakoeh.

Buerkiestimmie:

Vuesehth laavenjasse-aarhkem jih tjuvtjedh: Daesnie johke, håagke jih håagkh-staavra.

Mij daejstie baakoyste govloe guhkemes? (Barkh maanan ektine gosse vaastoem gaavnedh).

Håagkh-staavra govloe guhkemes.

Biejh kroessem baakoem nualan mij guhkemes baakoem vuesehthe.

Lierehtimmie:		
johke	håagke	håagk-staavra
motovre-sykkele	skovtere	bijle

Laavenjassh:		
1. raajroe	njieljie-jårrehtse	skovtere
2. nårroe	biejjie-labla	garhke
3. fæjroe-dåase	tåajje/riejhpe	nejpie
4. tjoejkeme-gaamegh	laatege	klaahkah
5. busse	mobijle-tellefovne	vuejije
6. læjpie-nejpie	moere	buste

bielie 5 – Baakoeh jiehtiegisnie ryöknedh.

Buerkiestimmie:

Provkhk taavlam jih buerkesth lierehtimmien laavenjasse. Datne edtjh aktem sievem jiehtegen fierhten baakose biejedh.

Jiehtieh: Daate guvvie jiehtegem: “Baernie tjaala” vuesehte. Man gellie baakoe dah jiehtiegisnie? Biejh aktem sievem fierhten baakose dan njieljeskaavhtegasse. Lohkehtæjja maakta taavlesne vuesiehtidh guktie sievh tjaeledh.

Lierehtimmie:
Baernie tjaala
Baernie gærjesne tjaala

Laavenjassh:
1. Maana tÿjöre
2. Aehtjie bijlem vuaja
3. Daesnie jijnjh bijlh
4. Bijle-gaengkere slahtjan
5. Tjiddtjie goh aehtjeh lægan ålkone
6. Maanan tjengkere lea bårhte

bielie 6 – Mujhtieh.

Buerkiestimmie:

Daesnie akte guvvieraajroe. Maanah edtjeh guvvieraajroem aarhkine gaptjedh gosse lohkehtæjja dejtie baakojde låhka.

Jiehtieh: Biejh aktem sievem dan guvvieraajroen åvtelen gusnie dah guvvieh iktemearan bætieh guktie manne daelie jeahtam:

Lierehtimmie:
tråare-snaeltie   gaahtoe   bijle

Laavenjassh:
1.   sygkele   girtie   bijle
2.   bijle   skovtere   govse
3.   måvhka   låavth-gåetie   voeje   ståapoe
4.   gealhka/slærra   vñhtse   ståapoe   tjohpe
5.   gaahkoe   skijre   badtse   gaahtoe   biejjie-labla
6.   tjoejhke/næjka   saavtje   buste   buvrie   saakoe

bielie 10 – Lihth baakojne ryöknedh.

Buerkiestimmie:

Provkhk taavlam jih buerkesth lierehtimmien laavenjasse. Datne edtjh aktem sievem baakoen fierhten lihthese biejedh.

Jiehtieh: Man gellie lihth baakosne? Biejh seamma jijnjh sievh guvvien baalte guktie lihth baakosne.

Lierehtimmie:		
vihhtse		saemie

Laavenjassh:		
1.	mov	
2.	maana	
3.	indijaane	
4.	elefante	
5.	klaahka	
6.	prihhtjege-giebnie	

bielie 11 – Lihth tjâanghkan giesedh.

Buerkiestimmie:

Tjuvtjedh jih jiehtieh: Daennie guvvieraajosne leah golme baakoeh: guessie, guelie, dueljie. Daelie edtjem aktem daejstie baakojste ånnetje rovnegslaakan jiehtedh. Mij guvvide dan baakose sjeahta: gues-sie

Lierehtimmie:		
gues-sie	guelie	dueljie
tyjje	gier-te	tijje

Laavenjassh:			
1.	båvne	båm-moe/ båm-ma	gaahtoe
2.	gov-se	govhte	guksie
3.	dål-le	dåvna	badtse
4.	peanna	maaj-soe	maana
5.	tjovke	tsååbpe	tjoh-pe
6.	laejpie	gaerie	laej-kie

bielie 12 – Baakoen voestes tjoetje.

Buerkiestimmie:

Tjuvtjedh jih jiehtieh: Daesnie Leah golme baakoeh: saakoe, indijaane, vïnhitse. Biejh aktem sievem dan gâvvan gusnie baakoe mij s-tjoejine aalka.

Lierehtimmie:		
<u>saakoe</u>	indijaane	vïnhitse
ruevtie-raajroe	<u>lâavth-gâetie</u>	taavla

Laavenjassh:			
1.	<u>maana</u>	okse	gaamege
2.	gïerte	<u>appelsijne</u>	tjoejhke/næjka
3.	lâavth-gâetie	skijre	<u>vaerie</u>
4.	gaelpie	<u>bïenje</u>	haavke/gaajtoe
5.	tsyjhtsehke	<u>sjâarhtoe</u>	pruvvie
6.	<u>gaamege</u>	vïnhitse	badtse
7.	beelhte	vaajmoe	<u>naestie</u>
8.	<u>fuerisje</u>	sïrve	goerve
9.	<u>tjâervie</u>	dâlle	almetje
10.	<u>hierkie</u>	maarihke	busse
11.	kâahpe	sjâarhtoe	<u>dâlle</u>
12.	govse	<u>jâvle-aajja</u>	njaelmie

bielie 14 – Baakoen tjoejide ryöknedh.

Buerkiestimmie:

Provhkh taavlam gosse lierehtimmien laavenjasssem buerkiestidh.

Jiehtieh: Daate guvvie baakoem *mov* vuesehte. Man gellie tjoejh daennie baakosne?

Biejh aktem sievem fierhten tjoejese dan njieljje-skaavhtegasse.

Lierehtimmie:	
mov	
tråare	

Laavenjassh:	
1.	datne
2.	saakoe
3.	dov

4.	skuvle
5.	badtse
6.	bijle

bielie 15 – **Mujhtieh.**

Buerkiestimmie:

Daesnie akte guvvieraajroe. Maanah edtjeh guvvieraajroem akten aarhkine gaptjedh gosse lohkehtæjjah baakojde lãhka:

Jiehtieh: Daennie guvvieraajrosne golme (njljeljie, vijhte) guvvieh.

Biejh kroessem dan gãvvan maam im jiehtieh.

Lierehtimmie:		
vĩhtse	-	skijre
-	fievsie	tjohpe

Laavenjassh:				
1.	gealhka/slærra	hãagke	-	
2.	saakoe	-	buvrie	
3.	-	laejpie	njljeljie-jãrrehtse	sĩrve
4.	nejpie	bijle	-	klaahka
5.	paahke	klaase	tjengkere	- skãave
6.	aeskie	-	juelkie	hierkie-gaamege gierehtse

bielie 16 – **Tjoejide tjãanghkan giesedh.**

Buerkiestimmie:

Daesnie baakoeh: maarhke, tjoejhke, tjovle jĩh aajroe

Biejh kroessem dan gãvvan mij dan baakose sjeahta maam ånnetje rovnegslaakan jehtam:

Lierehtimmie:			
maarhke	tjoejhke	tj-o-v-l-e	aajroe
t-r-åa-r-e	strætjka	traahpe	aaksjoe

Laavenjassh:			
1.	rãantjoe	viengkie	v-ĩ-n-h-ts-e aajroe
2.	aarhke	naalte	gyhtsele n-aa-l-oe

3.	såara	gírre	s-åa-j-a	tsyjhtsehke
4.	ålma	sælja	å-l-j-a	skovtere
5.	l-a-s-t-e	snjagla	råantjoe	laampe
6.	fijfere	naestie	ståapoe	f-ie-v-s-ie

bielie 17 – Ektievoetide tjåanghkan giesedh mah mielem guedtieh.

Buerkiestimmie:

Daesnie njieljie guvvieh (tjuvtjedh, badth aellieh baakoem jiehtieh dan aatese mij guvvesne). Daelie göökte baakoeh jeahtam. Daah göökte baakoeh edtjeh akte baakoe sjïdtedh. Biejh kroessem dan gávvan mij sjeahta gosse daejtie göökte baakoede *mielhkie* jih *klaase* tjåanghkan biejh.

Lïerehtimmie:		
mielhkie	jïh	klaase
klaase	jïh	lijnie

Laavenjassh:			
1.	hierkie	jïh	gaamege
2.	håagke	jïh	staavra
3.	laste	jïh	moere
4.	bovtse	jïh	bieljie
5.	skovtere	jïh	vuejije
6.	politije	jïh	bijle

bielie 18 – Ektievoetide juekedh mah mielem guedtieh.

Buerkiestimmie:

Daesnie njieljie guvvieh (tjuvtjedh, badth aellieh baakoem jiehtieh dan aatese mij guvvesne). Biejh kroessem dan gávvan mij baakoem vuesehte maam åadtjoeh baakoste *laadtege-hingse* gosse baakoem *hingse* destie vaalta.

Lïerehtimmie:

Baakoe: *laadtege-hingse* vaeltieh baakoem *hingse* destie

Baakoe: baenie-saehpie vaeltieh baakoem saehpie destie

Laavenjassh:

1. Baakoe: *tjaetsie-ledtie* vaeltieh baakoem *ledtie* destie

2. Baakoe: *råantjoe-vuejije* vaeltieh baakoem *vuejije* destie

3. Baakoe: *skijre-biesie* vaeltieh baakoem *biesie* destie
4. Baakoe: *biejjie-labla* vaeltieh baakoem *biejjie* destie
5. Baakoe: *klaase-lijnie* vaeltieh baakoem *klaase* destie
6. Baakoe: *gierhkeme-maana* vaeltieh baakoem *gierhkeme* destie

bielie 19 – **Baakoeh guarkedh mejtie tjåanghkan geaseme.**

Buerkiestimmie:

Daesnie njieljie guvvieh (tjuvtjedh, badth aellieh baakoem jiehtieh dan aatese mij guvvesne).
Bïejh kroessem dan baakose mij baakoem *gærja-bovre* vuesehte.

Lierehtimmie:

gærja-bovre

njulhtjeme-treavkah

Laavenjassh:

1. ientjen-sjædtoeh
2. vïnhkse-gåetie
3. skuvle-maana
4. dåahka-gåptoe
5. bealloe-govse
6. tåajje-njulhtjeme
7. maana-skuvle
8. gåptoe-dåhka
9. gåetie-vïnhkse
10. govse-bealloe
11. sjædtoe-ientje
12. njulhtjeme-tåajje

bielie 21 – **Guarkedh guktie jiehtegh tseegkesovveme jïh grammatihke.**

Buerkiestimmie:

Daesnie njieljie guvvieh. Bïejh kroessem dan gávvan maam datne tuhtjh bööremes sjeahta.

Lïerehtimmie:

Laaran leah eahpelh.

Maana unnebe bienjeste.

Laavenjassh:

1. Gaahtoe gáatan tjaanga.
2. Guvvie klaasen vuelelen gævnjan.
3. Dïhte bissede.
4. Baernie gâetiem tseegkeme.
5. Maana mávkhide tsaaka.
6. Baernien lea guhkies raajtere.
7. Dïhte låavth-gâetine vaadtsa.
8. Dah guaktah lihtieh bissiejægan.
9. Gaahtoe snjearam snjeerie.
10. Laara traahpem våålese vaadtsa.
11. Gaahtoe stovlen nuelesne tjahkan.
12. Dïhte dejtie guaktide bæssa.

bielie 24 – **Joekehtidh guktie jiehtegh tseegkesovveme.**

Buerkiestimmie:

Daelie naan jiehtegh jeahtam. Muvhth jiehtegh staaran jïh muvhth baahtode. Bïejh kroessem “mujjies-ååredæjjan” vuelelen jis tuhtjh jiehtege staaran govloe. Bïejh kroessem “måsnoeh-ååredæjjan” vuelelen jis tuhtjh jiehtege baahtode govloe.

Lïerehtimmie:

Manne gærjam lohkem.

Aehtjie gon tjidjtjeh olkese vaadtsa.

Laavenjassh:

1. Maanah lea göökte gaahtoeh.
2. Datne roehth.
3. Maana lea skuvle.
4. Datne libie stoere.
5. Biejjie guaka.
6. Gaahtoe lea onne.

bielie 25 – **Guvviedidh jñh tjaeledh.**

Buerkiestimmie:

Stillh maanide guvviem jñtsistie guvviedidh, jallh giejstie jeatjabistie. Buerie orreme jis maanide reejrehtamme tjaeledh. Aaj maahtah skreejrehtidh jñtse nommem tjaeledh jallh jeatjah baakoeh mejtie maehtieh.